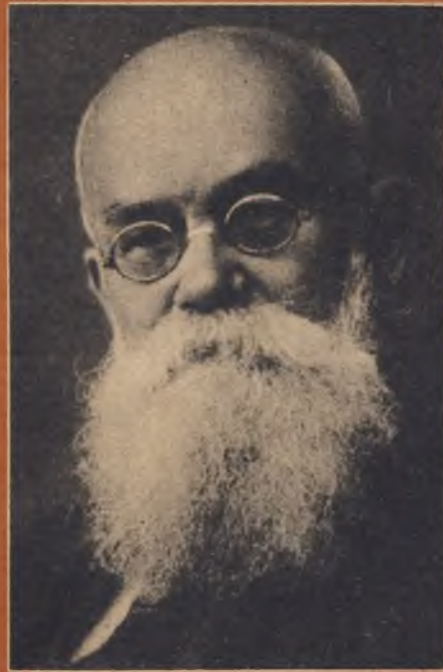

1-3
'96 **АРХІВІ
УКРАЇНИ**

hrushevsky.nbu.gov.ua

СІЧЕНЬ-
ЧЕРВЕНЬ

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

**Із статті С.Єфремова
“На сторожі національної
гідності”**

Хай хоч яка величезна заслуга вченого історика,
що вперше істинним світлом освітив наше минуле,
але не менше й заслуга громадянина, що осяває
теперішнє на шлях до майбутнього. Бувають навіть
моменти, коли, можливо, почесніше робити історію,
а не писати її. Що ж дивного, коли в такій
переважно живій і чуйній людині,
як М.С. Грушевський, перше завдання на час
відсунуло й заступило друге?

*Український історик. – 1995. – № 1-4 (124-127). – С. 172
(переклад О.Рибалка).*

На першій сторінці обкладинки –
академік М.С. Грушевський.

1-3 '96 АРХІВИ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

ВИДАЄТЬСЯ З 1947 р.

№ 1-3 (238) 1996

СІЧЕНЬ – ЧЕРВЕНЬ

Видавництво
“Українознавство”

З М І С Т

До наших читачів	3
Архівна грушевськіана	
СОХАНЬ П.С. Творча спадщина М.С.Грушевського і сучасність	4
ГИРИЧ І.Б. Неопубліковані матеріали з київської архівної спадщини М.Грушевського	7
ЦДАГО України	
ПИРИГ Р.Я. Грушевськіана у фондах архіву	12
ЦДІАК України	
ГІСЦОВА Л.З. До історії фонду Грушевських	16
ПАНОВА М.А., ПАНТЮХОВА О.Б. “Ваш люблячий... М.Грушевський” (маловідомі документи з родинного архіву)	18
МАТЯШ І.Б. “Одну потіху маю – в своїй доньці...” (з листів М.С.Грушев- ського до К.М.Грушевської)	29
МИЦИК Ю.А. Д.І.Яворницький – М.С.Грушевському	38
ЦДІАЛ України	
МАРТИНЕНКО О., СВАРНИК Г. Документи і матеріали Михайла Грушевського у фондах архіву	43
ЦДАВО України	
ЩУСЬ О.Й. Березень-листопад 1917 року в житті М.Грушевського- державотворця	48
Держархів Одеської області, Відділ рукописів і стародруків Одеської державної наукової бібліотеки ім.О.М.Горького	
ХМАРСЬКИЙ В.М., БЕЛОУСОВА Л.Г. М.С.Грушевський і одеські науковці	61
Державний архів СБУ	
ПРИСТАЙКО В.І., ШАПОВАЛ Ю.І. Михайло Грушевський у світлі невдомих документів ГПУ-НКВД	69
Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського	
КІРЖАЄВ С.М. Спадщина Михайла Грушевського	79

Документ без коментаря. З протоколу розпорядчого засідання Археографічної комісії ВУАН від 4 серпня 1930 р.	86
Державні архіви Російської Федерації	
ПАПАКІН Г.В. Документи архівосховищ Російської Федерації про М.С.Грушевського	87
БІЛОКІНЬ С.І. "Справа про висланого з Галичини... професора М.Грушевського" (з фондів Держархіву Ульяновської області)	92
ПАСЬКО І.В. З петербурзьких адресатів М.С.Грушевського: листи до О.О.Шахматова (за матеріалами архіву Російської академії наук у С.-Петербурзі)	98

На допомогу архівістам

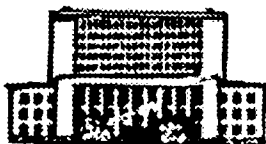
Типове положення про архівний підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, державного підприємства, установи і організації	110
Типове положення про експертну комісію державного органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації	112

Інформація та хроніка

ПАВЛОВА О.Ф., МЯГКИЙ І.М., ШЕПЕЛЮК В.М. У ЦДАМЛМ України ..	115
ПОКІДЧЕНКО Л.А. "І оживе добра слава, слава України..."	116
ШЕВЧЕНКО С.І. Науково-практична конференція у Кіровограді	118

Підготовлено і видруковано на комп'ютерному і друкарському обладнанні, наданому Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського Національної академії наук України Українським науковим інститутом Гарвардського університету та Фондом Катедр Українознавства (ФКУ). Програма українознавчих досліджень, фундатором якої є ФКУ, фінансується за рахунок благодійних пожертв українських громад США і Канади.

В рамках державної програми видання фінансується
Державним комітетом України з питань науки і технологій.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Б.В.ІВАНЕНКО (головний редактор), Г.В.БОРЯК (заступник головного редактора), Л.М.ВАСЬКО (заступник головного редактора), Л.А.ДУБРОВІНА, В.С.ЛОЗИЦЬКИЙ, К.Є.НОВОХАТСЬКИЙ, Г.В.ПАПАКІН, Р.Я.ПИРИГ, П.С.СОХАНЬ, В.С.ШАНДРА, Н.М.ЯКОВЕНКО, М.А.ПРИТИКІНА (технічний редактор)

Адреса редакції: 252601, Київ-110, МСП, Солом'янська, 24.
Тел. 277-45-22.

МП "Офорт". Миронівська друкарня, вул. Леніна, 48.
Здано до набору 05.06.96. Підписано до друку 19.02.97.
Формат паперу 70x108 1/16. Офсетний друк. Умовн. фарбо-відб. 10,82.
Умовн. друк. арк. 10,5. Обл.- вид. арк. 10,43. Наклад 1200. Зам. 668

"Архіви України", №1-3. Науково-практичний журнал. Видається з 1947 р.

Свідоцтво про реєстрацію: КВ №5 від 07.09.93.

Редакція не завжди поділяє точку зору авторів публікацій.

Засновники – Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України,
Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського
Національної академії наук України.

До наших читачів

Шановні читачі! Це число “Архівів України” – особливе. Редколегія і редакція часопису переслідували мету охарактеризувати на його сторінках документальну спадщину М.С.Грушевського, 130-річчя від дня народження якого відмічається цього року, що зберігається в архівах України та за її межами. З огляду на це, відмовившись від традиційної рубрикації, в основу розміщення матеріалів номера покладено принцип місця зберігання документів ювіляра.

Ще за радянських часів “Архіви України” одними з перших звернулися до теми “Грушевський як історик і політичний діяч”, опублікувавши огляд його архіву у фондах ЦДІА України у м.Києві. Пізніше, до 125-річчя від дня народження М.С.Грушевського, на сторінках журналу було видрукувано ряд матеріалів про видатного історика, підготовлених на базі документальних джерел ЦДАГО України, ЦДІАК України, ЦДАМЛМ України та ін.

Сподіваємося, що матеріали цього числа зацікавлять читачів, стануть у пригоді численним дослідникам, усім, кого цікавить постать Великого Українця.

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО У ФОНДАХ АРХІВУ

У численних публікаціях, присвячених Михайлові Грушевському, широко використані матеріали Центрального державного історичного архіву України у Львові. Особливо це стосується періоду перебування М.Грушевського в Галичині, який “становить еру в її культурно-національному житті”¹. Тим не менше, значна частина джерельних матеріалів ще недостатньо опрацьована й висвітлена науковцями. Великий і різноманітний матеріал вдалося виявити при підготовці каталога документів та матеріалів М.Грушевського у фондах ЦДІА України у Львові. Це цілий ряд менш відомих документів, які висвітлюють різні аспекти взаємин Грушевського з його галицьким оточенням. Ідеться про джерельну базу грушевськознавства та львівської школи істориків, у тому числі літератури й театру, у зв’язку з чим слід брати до уваги цілий ряд особових фондів учених і осіб, що мали відношення до Михайла Грушевського та його родини, а не лише фонди різних установ і організацій, з якими була пов’язана діяльність ученого.

Як відомо, 1893 року молодого історика було запрошено до Галичини на посаду професора кафедри загальної історії Львівського університету. У Львові 28-річний учений присвятився в першу чергу університетським викладам і праці в Науковому товаристві ім. Шевченка, а згодом включився в громадське й політичне життя Галичини.

У фонді вищого органу державної влади в Галичині – Галицького намісництва у Львові – зберігається листування з Міністерством віросповідань і освіти у Відні за 1893-1894 рр. про запрошення Грушевського для заміщення кафедри у Львівському університеті (ф. 146, оп. 7, спр. 4599)². Серед документів – автобіографія 1893 року, перелік основних праць та листи до Олександра Барвінського (1893 р.) зі згодою зайняти кафедру й прийняти австрійське підданство. О.Барвінський, перший голова НТШ у Львові, був одним з ініціаторів запрошення Грушевського для викладання в університеті й активно сприяв його переїзду до Львова. Справа про надання М.Грушевському австрійського підданства розтяглася в часі аж до 1912 року (ф. 146, оп. 4, т. 2, спр. 4962).

Чи не найбільшу вагу мають документи, пов’язані з величезною і багатогранною діяльністю Михайла Сергійовича як голови Наукового товариства ім. Шевченка у Львові й редактора його видань (1893-1913 рр.). Це, зокрема, протоколи загальних зборів товариства, засідань відділу та

¹ *Дорошенко Д.* Нарис історії України. – Т. II. – Варшава, 1933. – С. 332.

² Документи про працю Грушевського у Львівському університеті зберігаються також у Державному архіві Львівської області.

очолюваної ним історично-філософської секції, звіти про діяльність товариства, записи у книзі обліку членів, листування з різних організаційних питань. У фонді відклалися автобіографія Грушевського 1906 року³ з присвятою професорові М.П. Василенку, рукопис статті “Впливи чеського національного руху у XIV-XV вв. в українськiм життiю і творчості як проблема дослiду”. Тут містяться також його листи до директора бібліотеки НТШ Івана Кревецького за 1904-1911 рр. (ф. 309, оп. 1, спр. 988), в яких ідеться переважно про бібліотечні й видавничі справи. Листування й телеграми М. Грушевського за 1909-1913 рр. про зняття з нього обов’язків голови товариства і редактора “Записок НТШ” свідчать про непрості стосунки вченого з його оточенням (ф. 309, оп. 1, спр. 405). Збереглося листування М.Грушевського з різними особами та ряд листів про його діяльність і творчість. Є матеріали про відзначення науковими установами й громадськістю ювілею Грушевського у 1926 р. і велика кількість листів і телеграм з різних місцевостей Галичини та з-за кордону зі співчуттям з приводу смерті вченого в 1934 р., а також про переклади його творів.

Чимало сил і часу вимагали від Грушевського книговидавничі справи та праця редактора друкованих органів НТШ, зокрема “Літературно-Наукового Вістника” у Львові протягом 1898-1906 рр. Листування його з дописувачами ЛНВ, членами НТШ, зберігається в ряді особових фондів архіву: Ярослава Гординського (ф. 384), Володимира Охримовича (ф. 372), Богдана Ярошевського (ф. 367), Івана Шендрика (ф. 369), Михайла Павлика (ф. 663), Миколи Андрусяка (ф. 388). У самому ж фонді редакції “Літературно-Наукового Вістника” (ф. 401) міститься чимало рукописів М.Грушевського. Серед них – ранні літературні спроби (оповідання, вірші під псевдонімами Михайло Сергієнко або Заволока), наукові статті, рецензії, некрологи. Назвемо лише деякі з них: оповідання “Помагай бі”, “Комета”, “Пенати”, “Загублений світ”, “Німиий свідок”, “Перешкода”; статті “Козаки в 1470-х рр.”, “Матеріали до історії Колі́вщини”, “Шведсько-український союз 1708 р.”, “Освіта на Україні в кінці XVI і поч. XVIII віку”. Порівняно недавно у фонді виявлено щоденники молодого М.Грушевського (ф. 401, оп. 1, спр. 59 – 1883-1884 рр. та спр. 60 – 1888-1892 рр.)⁴.

Рукопис статті М.Грушевського “Початки “Січи”, підготованої для львівського альманаху “Січі”, зберігається у фонді Академічного товариства “Січ” у Відні (ф. 834, оп. 1, спр. 106). Окремі друковані праці Грушевського є у фондах Романа Луканя – “О так называе́мой “Львовской летописи” (1498-1648)” (1931 р., ф. 364, оп. 1, спр. 109) та Кирила Студинського – “Український П’ємонт” (ф. 362, оп. 1, спр. 80).

У ЦДАЛ зберігаються також окремі документи, пов’язані з громадсько-політичною діяльністю Грушевського у львівський період, як, наприклад, лист Грушевського до президії “Народного Комітету” Українсько-руської демократичної партії від 7 березня 1900 р. про його вихід із членів партії (ф. 382, оп. 1, спр. 22), колективний лист від 1 серпня 1904 р., підписаний М.Грушевським, І.Франком та К.Студинським, до Ю.Романчука про

³ Оpubлікована у збірнику “Великий Українець. Матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського”. – К., 1992. – С. 197-213.

⁴ Текст щоденника підготований до видання в Інституті української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України Л.Зашкільняком.

розходження діяльності національно-демократичної партії з їхніми політичними поглядами (ф. 382, оп. 1, спр. 3), лист Грушевського від 31 травня 1910 р. до Українського парламентарного клубу з приводу вміщеної у львівському часописі “Діло” статті про фінляндську справу (ф. 382, оп. 1, спр. 22). У колекції документів про діяльність УНР і ЗУНР зберігається виписка з протоколу зборів, де викладено текст заяви на об’єднаних зборах президій виконавчих комітетів Центральної Ради з обговорення проблем територіальної автономії України від 4 квітня 1917 р. (ф. 581, оп. 1, спр. 2), підписаної М.Грушевським як головою Центральної Ради.

Серед різноманітних матеріалів М.Грушевського найбільш об’ємною є, безумовно, його епістолярна спадщина. В особових фондах ЦДІАЛ зберігаються листи до галицьких адресатів: літературознавців Кирила Студинського та Михайла Мочульського, істориків Івана Крип’якевича та Степана Томашівського, Михайла Павлика, журналістів Ярослава Гординського та Ярослава Весоловського, бібліографа Миколи Андрусика, політичних і громадських діячів Володимира Старосольського, графа Михайла Тишкевича, Юліана Романчука, Володимира Охримовича, Богдана Ярошевського, Івана Шендрика, літературознавців Миколи Федюшка (Євшана), Антона Крушельницького, біолога Олександра Тисовського.

Чимало автографів М.Грушевського можна зустріти у фонді Михайла Павлика (ф. 663), який у 1895-1905 рр. завідував бібліотекою НТШ, а також редагував видання товариства.

Родинні взаємини пов’язували Михайла Грушевського з Михайлом Мочульським, який у 1916-1917 рр. перебував одночасно з ним на засланні в Казані й Симбірську, а згодом став редактором відновленого Грушевським у Києві “Літературно-Наукового Вістника”. Численні листи та поштові картки М.Грушевського (понад 120), написані протягом 1901-1933 рр., зберігаються у фонді М.Мочульського (ф. 379, оп. 1, спр. 14). Тут є також окремі листи Катерини Грушевської до Ольги Мочульської в наукових і родинних справах та ряд документів 1935-1939 рр. з питань підготовки збірника спогадів про Грушевського, про долю видань Українського Соціологічного Інституту в Празі та бібліотеки вченого і Львівського будинку. Цікавим для дослідників є перелік кореспондентів, листи яких відклалися в архіві Грушевського, складений Марією Деркач у січні 1939 року, коли архів ще перебував у Львові.

Представляє інтерес листування історика зі своїми учнями – Іваном Крип’якевичем (ф. 357) та Степаном Томашівським (ф. 368, 684). Стосунки професора Грушевського зі Степаном Томашівським (понад 30 листів за 1903-1910 рр.), спочатку – учителем гімназії на провінції, потім – науковцем, першими кроками якого в науці керував М.С. Грушевський, склалися не безхмарно. Збереглися зізнання Томашівського у справі про обвинувачення М.Грушевського австрійським військовим судом у антидержавній діяльності (ф. 156, оп. 1, спр. 1476)⁵. Серед інших свідчень (Олександра Колесси,

⁵ “Зізнання Дра Ст. Томашівського перед військовим судом (у Львові) в справі Грушевського” опубліковані Ю.Геричем в журналі “Український історик”. – Ч. 1-2 (33-34), – 1972. – С. 79-82. Там уміщено також дискусійні статті: Любомира Винара з оцінкою цих зізнань – “Замітки до статті Ю.Герича “До біографії М.Грушевського””. – Там само. – С. 85-90, та Марка Антоновича – “Зізнання Степана Томашівського: коментарі і переклад”. – С. 91-99.

Кирила Студинського, Филипа Евина, ректорату Львівського університету) вони є прикритим винятком. Копія протоколу допиту Томашівського від 28 серпня 1916 р., яка зберігається також у фонді НТШ (ф. 309, оп. 2, спр. 100), свідчить про те, що зміст зізнань став відомим членам товариства і це спричинило негативну реакцію галицького суспільства стосовно Томашівського, відбилосся на подальшій науковій кар'єрі цього, безумовно, талановитого історика.

Листування з Іваном Крип'якевичем стосується періоду після повернення Грушевського в Україну (1928-1930 рр.). Цікавим, зокрема, є його лист за 6 вересня 1930 р. про скорочення створених Грушевським науково-дослідних кафедр і комісій в Академії Наук (ф. 357, оп. 1, спр. 19).

Листування з літератором Антоном Крушельницьким – у львівський період редактором і автором ЛНВ (1900-1905 рр.), а у віденський – співробітником Українського Соціологічного Інституту у Відні та укладачем шкільних підручників (1921-1922 рр.), – містить цікаві факти з політичного життя української еміграції й діяльності віденського комітету “Голодним України” (ф. 361, оп. 1, спр. 69, 79, 149). Тут зберігається також рідкісна групова фотографія учасників українських курсів у Відні 1922 р.

Особливо тісні й тривалі взаємини поєднували М.Грушевського з академіком Кирилом Студинським. Про це свідчить об'ємне листування, що складає 310 листів і охоплює період 1894-1932 рр.⁶ (ф. 362, оп. 1, спр. 280-281). Беручи початок від часу приїзду М.Грушевського до Львова, це листування набуло систематичного характеру у віденський період життя родини Грушевських (жовтень 1921 – лютий 1924 рр.). Дуже докладно обговорювалися, зокрема, питання видання праць М.Грушевського Українським Соціологічним Інститутом у Відні, друкування їх друкарнями НТШ і Ставропігії у Львові та “Дніпросоюзом” у Києві, поширення й продажу на Великій Україні, в Галичині й на Волині. Велику увагу приділено діяльності комітету “Голодним України”, у 1923 р. – питанню повернення Грушевського на Україну, постійних репресій комуністичної влади проти українських учених ВУАН. Після переїзду М.Грушевського до Києва активізувалися співпраця ВУАН з НТШ, обмін літературою, підготовка спільних видань. У листах ідеться про діяльність ВУАН, ліквідацію кафедр Грушевського в 1930 році, його стосунки з С.Єфремовим, А.Кримським, Д.Багалієм та іншими вченими. Ці листи підготовлено до друку окремим виданням. Тут зберігаються також окремі листи самого Михайла Сергійовича, писані до інших адресатів: книгарні й друкарні НТШ, “Дніпросоюзу”, Івана Криловського, Филипа Евина, Василя Кузіва, Володимира Дорошенка; лист Ганни Грушевської-Шамрай від 25 червня 1923 р. з подякою за допомогу; лист Катерини Грушевської від 29 лютого 1928 р. із санаторію у Вінервальді та ін.

У інших справах фонду 362 також відклався ряд листів Грушевського до Студинського, зокрема лист за 1905 р. із пропозицією виступити на похороні скульптора Садока Баронча, автора бюсту Т.Шевченка (спр. 54). Звіти та листування про діяльність комітету “Голодним України”, віденську

⁶ Вісім листів опубліковано у збірнику “У півстолітніх змаганнях. Вибрані листи до Кирила Студинського (1891-1941)”. – К., 1993.

філію якого очолював М.Грушевський, а львівську – К.Студинський, містять багато фактичного матеріалу про велику працю вчених щодо організації допомогової акції українському населенню, зокрема інтелігенції, в голодні 1921-1923 рр. (спр. 37), річний звіт Союзу “Голодним України” за травень 1923 р. (спр. 281, арк. 267-272). У зв’язку з ювілеєм Студинського 1928 р. йому надійшло дуже багато вітальних листів від різних комісій та редакцій історичних установ ВУАН у Києві, підписаних Михайлом Сергійовичем (спр. 25). Своєрідною хронікою подій, що стосується діяльності ВУАН і самого Грушевського у 1929-1932 рр., є збірка листів голови Комісії для вивчення Західної України Федора Савченка, яка нараховує 397 документів (спр. 484-487).

У фонді К.Студинського збереглися також документи фінансово-господарського характеру, пов’язані з його обов’язками як адміністратора вілли Грушевського по вул. Понінського, 6 у Львові за 1918-1936 рр. (спр. 80-81). Тут же – рукописи його окремих статей, присвячених діяльності Грушевського в різні періоди та витинки публікованих у 1927⁷ і 1928⁸ рр. вражень від поїздок на Радянську Україну.

Зі Львовом пов’язані також імена членів родини Михайла Грушевського – його брата Олександра, який був членом Наукового товариства ім.Шевченка й дописувачем “Літературно-Наукового Вістника”, дружини Марії Вояківської-Грушевської⁹, громадської діячки, перекладача, галичанки за походженням, доньки Катерини – відомого етнографа та дослідниці українських дум¹⁰, сестри Ганни Грушевської-Шамрай¹¹. У фонді ЛНВ зберігаються їхні рецензії, статті та переклади (ф. 401, оп. 1, спр. 37, 38, 39). Про це свідчать також їхні листи до Кирила Студинського та його дружини Леонтини.

Звичайно, обсяг журнальної публікації дозволяє лише частково окреслити той великий діапазон документальної бази грушевськознавства та вказати на основні комплекси джерел, які зберігаються в ЦДІА України у Львові. Підготований до видання каталог документів і матеріалів Михайла Грушевського у фондах архіву зробить це вичерніше й докладніше.

О.МАРТИНЕНКО,
Г.СВАРНИК

⁷ З побуту на Радянській Україні. – Діло. – Львів, 1927. – Ч. 158-171; ЦДАЛ, ф. 362, оп. 1, спр. 84.

⁸ Там само. – Ч. 110. – 19 травня. – С. 1.

⁹ Три листи М.Грушевської до К.Студинського за 1927-1928 рр. вміщені у збірнику “У півстолітніх змаганнях”.

¹⁰ Чотири з п’яти листів К.Грушевської до К.Студинського за 1927-1928 рр. вміщені у збірнику “У півстолітніх змаганнях”.

¹¹ Там само.

CONTENTS

To Our Readers:	3
<hr/>	
The Archival Legacy of Myxajlo Hrushevs'kyj: Archival Hrushevskiana	
SOXAN', P. S. Creative Legacy of M. S. Hrushevs'kyj in Present Times	4
HYRYCH, I. B. Unpublished materials from M. Hrushevs'kyj's Archival Legacy in Kyiv	7
Central State Archive of Societal Organizations of Ukraine (TsDAHO of Ukraine)	
PYRIH, R. Ja. Hrushevskiana in the Archive's Holdings	12
Central State Historical Archive of Ukraine in Kyiv (TsDIAK of Ukraine)	
HISCOVA, L. Z. On the History of the Hrushevs'kyj Collection (Fond)	16
PANOVA, M. A. and PANTJUXOVA, O. B. "Sincerely yours... M. Hrushevs'kyj" (Little Known Documents from the Family Archive)	18
MATJASH, I. B. "I have one joy — in my daughter..." (from letters of M.S.Hrushevs'kyj to K. M. Hrushevs'ka)	29
MYCYK, Ju. A. Correspondence: D. I. Javornyc'kyj to M. S. Hrushevs'kyj	38
Central State Historical Archive of Ukraine in L'viv (TsDIAL of Ukraine)	
MARTYNENKO, O. & SVARNYK, H. Documents and Materials of Myxajlo Hrushevs'kyj in the Archival Holdings	43
Central State Archive of Highest Agencies of Ukraine (TsDAVO of Ukraine)	
SHCHUS', O. J. March to November, 1917, in the Life of M. Hrushevs'kyj, the Statebuilder	48
State Archive of Odessa Ohlast', Manuscript and Early Printed Book Division of the O.M. Hor'kyj (Pjeshkov) Odessa National Scholarly Library	
XMARS'KYJ, V. M. & BJELOUSOVA, L. H. M. S. Hrushevs'kyj and Odessa Scholars	61
State Archive of the Ukrainian Security Service (SBU)	
PRYSTAJKO, V. I. & SHAPOVAL, Ju. I. Myxajlo Hrushevs'kyj in Unknown GPU-NKV Documents	69
Institute of Manuscripts of the V. I. Vernads'kyj National Library of Ukraine	
KIRZHAJEV, S. M. The Legacy of Myxajlo Hrushevs'kyj	79
A Document Without Further Commentary: Minutes of the Extraordinary Meeting of the Archeographic Commission of the All-Ukrainian Academy of Sciences (VUAN) on August 4, 1930	86
State Archives of the Russian Federation	
PAPAKIN, H. V. Documents on M. S. Hrushevs'kyj from Archival Repositories of the Russian Federation	87
BILOKIN', S. I. "A File About the Delegated From Halychyna (Galicia)... Professor M. Hrushevs'kyj" (From Holdings of the Ul'yanovsk Oblast State Archive)	92
PAS'KO, I. V. From the St. Petersburg Correspondents of M. S. Hrushevs'kyj: Letters to Aleksei Shakhmatov (Materials from the Archive of the Russian Academy of Sciences in St. Petersburg)	98
<hr/>	
Assistance to Archivists	
Standard Regulations on an Archival Subdivision of a State Agency, Agencies of Municipal Government, State Enterprises, Institutions and Organizations	110
Standard Regulations Relating to an Expert Appraisal Commission of a State Agency, Agencies of Municipal Government, Enterprises, Institutions and Organizations	112
<hr/>	
Information and Chronicle	
<hr/>	
At the Central State Archive-Museum of Literature and Art (TsDAMLM) of Ukraine	115
POKIDCHENKO, L. A. "And the righteous glory will be revived, the glory of Ukraine..."	116
SHEVCHENKO, S. L. Conference in Kirovohrad	118

Шановні колеги!

Рада Спілки архівістів України та редакційна колегія "Вісника САУ" запрошують Вас взяти участь в обговоренні актуальних проблем життя архівістів, реформування архівної справи в Україні та шляхів активізації діяльності місцевих відділень і осередків Спілки на сторінках "Вісника", черговий випуск якого зараз готується.

Повідомлення, запитання, побажання просимо надсилати за адресою: 252601, м.Київ, вул. Солом'янська, 24. Спілка архівістів України.

Телефон для довідок: 277-27-55.

До уваги працівників архівних установ

Українським державним науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства (УДНДІАСД) підготовлено **Перелік типових документів, що утворюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, організацій і підприємств, із зазначенням термінів зберігання документів.**

Перелік містить майже 2300 статей та охоплює всі види організаційно-розпорядчої, науково-технічної, науково-організаційної документації, яка утворюється в діяльності органів державної влади, підприємств, установ і організацій загальнодержавного, обласного, районного, міського, сільського рівня.

Він може використовуватися також підприємствами і організаціями недержавних форм власності.

Орієнтовна вартість одного примірника Переліку – 3 гривні.

Замовлення на Перелік із зазначенням необхідної кількості примірників слід направляти за адресою: *252601, м.Київ-110, вул. Солом'янська, 24. Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства.*

1-3 '96 **АРХІВИ
УКРАЇНИ**
ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ!

Щойно вийшли у світ:

Грушевський М.С. Історія України-Руси. – В 11-ти т., 12-ти кн. – Т. IX-1. – К., 1996;

Епістолярна спадщина Михайла Грушевського (Покажчик до фонду № 1235 у ЦДІА України у м.Києві) / Упорядник І.Гирич. – К., 1996. – 107 с.

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України готує до друку щоденники М.Грушевського студентських років та львівського періоду діяльності; спільно з іншими інституціями планується видання листування М.Грушевського з К.Студинським, листів великого вченого до українських літераторів, його неопублікованих прозових творів.

З питань придбання та спонсорської підтримки видань звертатися до Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України за адресою: 252601, м.Київ-1, вул. Трьохсвятительська, 4.

Тел. (факс) (044) 2285098.